

Azərbaycan Respublikasının
Ədliyyə Nazirliyində
27 noyabr 2008-ci il tarixli 3421 şəhadətnamə
Nº-si ilə dövlət qeydiyyatına alınmışdır.

Azərbaycan Respublikasının
Maliyyə Nazirliyinin
14 noyabr 2008-ci il tarixli
İ-110 №-li əmri ilə təsdiq edilmişdir.

Sığortaçılarda daxili auditin aparılması

Q A Y D A L A R I

1. Ümumi müddəalar

1.1. Bu Qaydalar «Sığorta fəaliyyəti haqqında» Azərbaycan Respublikasının Qanununun (bundan sonra “Qanun” adlandırılacaq) 35.3-cü maddəsinə əsasən, həmin Qanuna və Azərbaycan Respublikasının digər qanunvericilik aktlarına, habelə Beynəlxalq Sığorta Nəzarətçiləri Assosiasiyasının prinsip və standartlarına uyğun olaraq hazırlanmış və sığortaçılarda daxili auditin aparılması qaydalarını müəyyən edir.

1.2. Sığortaçılarda, habelə onların filial və nümayəndəliklərində daxili auditin aparılması qaydaları qanunvericiliyin tələblərinə, sığortaçının təsis və daxili sənədlərinə uyğun olaraq bu Qaydalarda müəyyən olunan xüsusiyyətlər nəzərə alınmaqla həyata keçirilir.

1.3. Bu Qaydalarda istifadə olunan “sığortaçı” anlayışı sığortaçılarla yanaşı, Azərbaycan Respublikasının «Sığorta fəaliyyəti haqqında» Qanununun 1.2-ci maddəsinə uyğun olaraq, təkrarsığortaçıları da əhatə edir.

2. Daxili auditin məqsədi və təyinatı

2.1. Sığortaçının daxili audit sisteminin əsas məqsədi risklərin idarə olunmasının, nəzarət və idarəetmənin səmərəliliyinin qiymətləndirilməsinə və inkişafına sistemli yanaşmaqla onun struktur bölmələrinin və işçilərinin, filial və nümayəndəliklərinin bu Qaydaların 2.2-ci bəndində müəyyən edilmiş istiqamətlərdə qanunvericiliyin tələblərinə riayət etməsinə, sığortaçının qanunvericiliklə, o cümlədən bu Qaydalarla nəzərdə tutulan daxili sənədlərinin mövcud olmasına və onlara əməl edilməsinə, sığortaçı tərəfindən həyata keçirilən əməliyyatların xarakterinə və miqyasına, o cümlədən onun fəaliyyət risklərinin azaldılmasına adekvat olaraq lazımı etibarlılıq səviyyəsinin təmin edilməsinə nəzarət etməkdir.

2.2. Daxili audit xidməti sığortaçıda aşağıdakı istiqamətlərdə daxili auditi təmin etməlidir:

2.2.1. sığorta fəaliyyətinin və qanunla həyata keçirilməsinə icazə verilmiş digər fəaliyyət növlərinin qanunauyğunluğu;

2.2.2. sığortaçı tərəfindən, həmçinin onun struktur bölmələri, habelə filial və nümayəndəlikləri tərəfindən qanunvericiliyin tələblərinə, o cümlədən mühasibat

uçotu tələblərinə və sığortaçının müvafiq daxili sənədlərində müəyyən edilmiş daxili prosedurlara uyğun fəaliyyətin həyata keçirilməsi;

2.2.3. sığortaçının maliyyə sabitliyi və ödəmə qabiliyyəti üzrə ardıcıl, sistemli təhlilin və qiymətləndirmənin həyata keçirilməsi;

2.2.4. sığorta nəzarəti orqanı tərəfindən müəyyən edilmiş normativlərin və icrası məcburi olan göstərişlərin, digər norma və məhdudiyyətlərin yerinə yetirilməsi;

2.2.5. sığortaçının sığorta nəzarəti orqanı, habelə sığortaçının idarəetmə orqanlarının qəbul etdikləri qərarların icrasına nəzarət tədbirlərinin səmərəliliyinin yoxlanılması, qiymətləndirilməsi və bu sahədə mövcud nöqsanların təcili aradan qaldırılması barədə tədbirlər görülməsi;

2.2.6. qəbul olunan qərarların, o cümlədən daxili və kənar yoxlamalar zamanı aşkar olunan nöqsan və çatışmazlıqların aradan qaldırılmasının icrasına nəzarət tədbirlərinin səmərəliliyinin yoxlanılması və qiymətləndirilməsi;

2.2.7. aktivlər və öhdəliklərin idarə edilməsi sisteminin səmərəliliyinin, o cümlədən potensial risklərin və sığorta müqavilələrinin portfelinin (məcmusunun) ümumilikdə, yaxud ayrı-ayrı sığorta növləri üzrə qiymətləndirilməsi;

2.2.8. sığorta fəaliyyəti və qanunla həyata keçirilməsinə icazə verilmiş digər fəaliyyət zamanı meydana çıxan risklərin idarə olunması, o cümlədən bu risklərin azaldılması üzrə monitorinqin həyata keçirilməsi;

2.2.9. sığorta agentlərinin fəaliyyətinin qanunauyğunluğu və belə fəaliyyətlə bağlı mümkün olan risklərin nəzarətdə saxlanması;

2.2.10. sığortaçının hesabatlarının qanunvericiliyə, o cümlədən beynəlxalq maliyyə hesabatları standartlarına uyğun olması;

3. Daxili audit zamanı nəzərə alınmalı olan risklər

3.1. Sığorta fəaliyyətinin və qanunla həyata keçirilməsinə icazə verilmiş digər fəaliyyətin həyata keçirilməsi zamanı müəyyən itkilərin və ya zərərlərin meydana çıxması ehtimalı sığortaçının riskləri hesab edilir.

3.2. Daxili auditin həyata keçirilməsi prosesində sığortaçının risklərinin idarə olunması və monitorinqi zamanı aşağıdakı əsas risk növləri fərqləndirilməlidir:

3.2.1. kredit riski – digər tərəfin müqavilə şərtlərini yerinə yetirmək qabiliyyətinin olmaması və ya müqavilənin əsas şərtlərini və ya sığortaçıya münasibətdə digər öhdəlikləri pozması nəticəsində meydana çıxan xərclərin və ya zərərlərin yaranma riski, o cümlədən ölkə xaricindən ödəmələrin köçürülməsi zamanı meydana çıxan məhdudiyyət və maneələr;

3.2.2. hüquq riski – sığortaçı tərəfindən qanunvericiliyin tələblərinin pozulması və həyata keçirilən əməliyyatların daxili sənədlərlə, xaricilərə münasibətdə isə digər ölkələrin qanunvericilikləri ilə uyğunsuzluğu nəticəsində xərclərin və ya zərərlərin yaranma riski;

3.2.3. əməliyyat riski – sığortaçı tərəfindən daxili nəzarətin təşkilinə dair tələblərin pozulması (yerinə yetirilməməsi), habelə informasiya texnologiyaları sistemlərində əhəmiyyətli nasazlıqların baş verməsi nəticəsində meydana çıxan xərclərin (zərərlərin) yaranma riski;

3.2.4. likvidliyin itirilməsi riski - sığortaçının öz vəzifələrini yerinə yetirməməsi və ya vaxtında yerinə yetirməməsi riski;

3.2.5. bazar riski – bazar qiymətlərinin dəyişməsi nəticəsində sığortaçının vəsaitləri və gəliri üçün yarana biləcək mövcud və ya gələcək təhlükə. Bazar riski qiymət, valyuta və faiz risklərinə bölünür:

3.2.5.1 qiymət riski – maliyyə bazarlarında dəyişikliyin baş verməsinin sığortaçının maliyyə alətlərinin bazar dəyərinə təsiri nəticəsində xərclərin və ya zərərlərin yaranması riski;

3.2.5.2 valyuta riski – sığortaçının öz fəaliyyətini həyata keçirməsi zamanı müəyyən beynəlxalq valyuta məzənnəsinin dəyişməsi ilə əlaqədar xərclərin və ya zərərlərin yaranması riski;

3.2.5.3 faiz riski – investisiyalar üzrə faiz dərəcələrinin dəyişməsi ilə əlaqədar xərclərin və ya zərərlərin yaranması riski;

3.2.6. nüfuz riski – mənfi ictimai rəy və sığortaçıya olan etibarın azalması nəticəsində xərclərin və zərərlərin yaranması riski;

3.2.7. portfel riski – sığortaçının likvidliyinin itirilməsi, gəlirliliyinin və vəsaitlərinin investisiya qoyulduğu qiymətli kağızların məzənnəsinin aşağı düşməsi, həmçinin onların emitentlərinin maliyyə vəziyyətinin pisləşməsindən irəli gələn risk;

3.2.8. transfer riski – xarici ölkənin və ya xarici şəxsin ödəmə qabiliyyətinin olmaması və ya kredit risklərindən asılı olmayan səbəblərdən sığortaçı qarşısındakı öhdəliklərini yerinə yetirmək istəyində olmaması nəticəsində xərclərin və ya zərərlərin yaranması riski.

4. Daxili auditlə bağlı tələb olunan sənədlər

4.1. Sığortaçı daxili auditin aparılmasının hüquqi nizamlanması məqsədilə qanunvericilikdə nəzərdə tutulmuş qaydada aşağıdakılar barədə daxili sənədləri təsdiq edir:

4.1.1. daxili auditin təşkili;

4.1.2. daxili audit xidmətini həyata keçirən struktur bölməsinin funksiyaları;

4.1.3. sığorta əməliyyatları üzrə aşağıdakı məsələləri əhatə edən daxili siyasət:

- dəqiq və düzgün aktuar hesablamalar;
- sığorta müqavilələrinin portfelinin müxtəlifliyi;
- anderraytin qın peşəkar səviyyədə həyata keçirilməsi;
- sığorta növlərinin işlənilib hazırlanması.

4.1.4. təkrarsığorta əməliyyatları üzrə aşağıdakı məsələləri əhatə edən daxili siyasət:

- təkrarsığortaçının seçilməsi meyarları və qaydaları;
- xaricdə sığorta əməliyyatlarının aparılması;
- təkrarsığorta müqavilələrinin təhlili;
- təkrarsığorta müqavilələrinin bağlanması üzrə sığorta brokerinin seçilməsi.

4.1.5. subroqasiya tələbləri üzrə əməliyyatlar da daxil olmaqla, sığorta ödənişlərinin həyata keçirilməsi üzrə daxili siyasət;

4.1.6. maliyyə sabitliyi və ödəmə qabiliyyəti normativlərinin idarə olunması üzrə daxili siyasət;

4.1.7. sığortaçının aktivlərinin və öhdəliklərinin idarə olunması, o cümlədən likvidlik və müxtəliflik, səlahiyyətli orqan tərəfindən müəyyən edilmiş normativlərə, digər zəruri norma və hədlərə riayət olunması, aktiv və öhdəliklərin idarə olunmasına cəlb edilmiş şəxsin öhdəliklərinə və səlahiyyətlərinə əməl etməsi məsələlərini əhatə edən strategiyası və prosedur;

4.1.8. sığortaçıda işçilərin yüksək standartlara uyğunluğuna, o cümlədən cinayət yolu ilə əldə edilmiş pulların və digər əmlakın leqallaşdırılmasına və terrorçuluğun maliyyələşdirilməsinə qarşı səmərəli mübarizə tədbirlərinə nail olmaq üçün aşağıdakıları əhatə edən fəaliyyət proqramı:

- işə götürmə zamanı tətbiq edilən daxili siyasətin, prosedur və nəzarət metodlarının, o cümlədən müəyyən edilmiş tələblərin yerinə yetirilməsi, habelə peşəkarlıq, işgüzarlıq və mənəvi keyfiyyətlərə aid yüksək standartlara cavab verən şəxslərin seçilməsi üçün uyğun prosedur qaydalarının işlənib hazırlanması;
- işçilərin peşə hazırlığının artırılması üzrə davamlı təlim-tədris proqramları;

4.1.9. sığorta agentlərinin fəaliyyəti üzrə aşağıdakı məsələləri əhatə edən daxili siyasət:

- onların mütəmadi attestasiyasının, fəaliyyətinə və hesabatlarına nəzarətin həyata keçirilməsi;
- nağd pul dövriyyəsinə nəzarətin həyata keçirilməsi;
- sığorta tariflərinin və sığorta haqlarının müəyyən edilməsi sahəsində agentlər və sığortaçının müvafiq bölmələri arasında məsuliyyət bölgüsü;

4.1.10. sığorta müqavilələrinin uçotunun təşkili;

4.1.11. uçot və hesabatlar da daxil olmaqla, filial və nümayəndəliklərin fəaliyyətinin təşkili və onların maliyyə hesabatlarının tərtib edilməsi;

4.1.12. konsolidə edilmiş hesabatlar da daxil olmaqla, mühasibat uçotu və maliyyə hesabatları üzrə siyasət;

4.1.13. sığortaçının vergi uçotu siyasəti;

4.1.14. sığortaçının sənədlərinin saxlanması təşkili, məlumatların qorunması və saxlanması qaydası, sığorta sirlərinin, kommersiya və xidməti sirlərin saxlanmasına əməl olunması üçün zəruri şərtlərin hazırlanması, kommersiya və xidməti sirləri təşkil edən sənədlərin, xəbərlərin və məlumatların siyahısının, həmçinin onun dəyişdirilməsi qaydasının müəyyən edilməsi;

4.1.15. ciddi hesabat blanklarının saxlanması, istifadəsi və ləğv edilməsinin təşkili;

4.1.16. sığortaçının kapital uçotu sahəsində daxili siyasət;

4.1.17. sığortaçının aktivlərinin investisiyaya yönəldilməsi üzrə aşağıdakı məsələləri əhatə edən daxili siyasət:

- aktivlərin növündən asılı olaraq investisiya hədlərinin müəyyən edilməsi
- aktivlərin sərfəli şərtlərlə alınması;
- risklər yarandıqda itkilərin düzgün qiymətləndirilməsi;
- kənardan vəsaitlərin cəlb edilməsi;

- gözlənilməz hadisə nəticəsində yaranan hallarla bağlı ödəmə qabiliyyətinin olmaması, likvidlik riski, israfçılıq və ya vəsaitlərdən qeyri-qanuni istifadə riskindən qorunma;

4.1.18. sığorta ehtiyatlarının formalaşdırılması, bölüşdürülməsi və uçotu üzrə daxili siyasət.

4.2. Sığortaçı digər daxili qaydalar və prosedurlar işləyib hazırlaya və təsdiq edə bilər.

5. Daxili auditin aparılması ilə bağlı minimum tələblər

5.1. Daxili audit aşağıdakı minimum tələblərə uyğun olmalıdır:

5.1.1. Daxili audit xidməti icra orqanına münasibətdə müstəqil olmalı, bununla əlaqədar aşağıdakılar təmin olunmalıdır:

- bilavasitə sığortaçının Təftiş Komissiyasına hesabat verməlidir;
- funksiyalarının icrası üçün lazımı səlahiyyətlərə, o cümlədən sənədlərə və struktur bölmələrinə, filial və nümayəndəliklərə sərbəst daxil olmaq imkanına malik olmalıdır;

- auditin həyata keçirilməsi qrafiki, yaxud audit zamanı sığortaçının fəaliyyəti ilə bağlı əhatə olunacaq məsələlər üzərində heç bir məhdudiyyət olmamalıdır.

5.1.2. Daxili audit xidmətinin rəhbəri və auditorları aşağıdakı keyfiyyətlərə malik olmalıdır:

- iqtisadi və ya hüquqi təhsili olmalıdır;
- auditin keçirilməsi üçün lazım olan biliklərə və təcrübəyə malik olmalıdır.

- sığorta əməliyyatlarına və audit keçirilməsinin qaydaları ilə bağlı beynəlxalq təcrübəyə bələd olmalıdır;

- yüksək əxlaqi və peşə keyfiyyətlərinə malik olmalıdır;

5.1.3. Sığortaçının aşağıdakı tələblərə cavab verən daxili audit proqramı mövcud olmalıdır:

- Sığortaçının Təftiş Komissiyası tərəfindən təsdiq edilməli və müntəzəm surətdə nəzərdən keçirilməlidir;

- yoxlanılan hər bir sahə və ya struktur bölməsi, habelə ümumilikdə filial və ya nümayəndəliklər üzrə ətraflı iş proqramlarını nəzərdə tutmalıdır;

- auditin aydın və dəqiq təsviri olmalı, habelə auditin həcmindən asılı olaraq sığortaçının ayrı-ayrı struktur bölmələrində, ümumilikdə filial və nümayəndəliklərdə konkret əməliyyatların yoxlanılması proseduraları göstərməlidir;

- audit yoxlamalarının keçirilməsi müddətləri, hər bir sahə ilə əlaqədar olan riskdən asılı olaraq müəyyən edilməlidir.

5.1.4. Konkret sahə və ya struktur bölməsi, filial və nümayəndəlik üzrə daxili auditin başa çatmasından ən çoxu 5 iş günü müddətində tərtib olunan, audit aparmış auditorun və Daxili audit xidmətinin rəhbərinin (sığortaçının daxili audit xidməti bir auditordan ibarət olduqda, yalnız həmin auditorun) imzası ilə təsdiq edilən, aşağıdakı tələblərə cavab verən auditor rəyinin mövcudluğu:

- auditin məqsədlərini, əhatə dairəsini, nəticələrini, o cümlədən aşkar edilən nöqsan və çatışmazlıqlar barədə hesabatı və problemlərin mövcud olduğu hər bir sahə üzrə ətraflı tövsiyələri əks etdirməlidir;

- tövsiyələrdə auditin nəticələrinin qısa təsviri, nöqsan və çatışmazlıqların aradan qaldırılması üçün, o cümlədən yol verilmiş qanun pozuntularına, həmçinin səmərəsiz fəaliyyətə görə müvafiq vəzifəli şəxs(lər) barəsində görülməsi zəruri hesab edilən tədbirlər və belə tədbirlərin həyata keçirilməsi müddətləri göstərilməlidir;

- rəylər bilavasitə sığortaçının Direktorlar Şurasına və Təftiş Komissiyasına, rəylərin surəti isə sığortaçının İdarə Heyətinə təqdim edilməlidir;

5.1.5. Daxili auditlə bağlı müddətlər aşağıdakılar nəzərə alınmaqla, müəyyən edilməlidir:

- daxili auditin yoxlamasının müddəti hər bir sahə və ya struktur bölməsi, filial və nümayəndəlik üzrə iş həcmindən asılı olaraq təyin edilməlidir;

- hər bir sahə və ya struktur bölməsində, filial və ya nümayəndəlikdə daxili audit azı ildə bir dəfə olmaqla, həmin sahə və ya struktur bölməsi, filial, yaxud nümayəndəlik üzrə risk dərəcəsi nəzərə alınmaqla müəyyən edilən intervalda təyin edilir.